

Työeläkejärjestelmän sosiaalivakuuksellinen luonne ja sen vaikutus työeläkelaitoksen hallintoon

Heli Backman

12.5.2021

Työntekijän eläkelaki voimaan 1962

- Työntekijän eläkelaki tuli eduskunnan käsittelyyn lakialoitteen pohjalta vuonna 1961
- Laki tuli voimaan 1.7.1962
- Työeläketurvan järjestämiseksi valittiin tapa, jossa toimeenpanoa hoitaa hajautetusti yksityisoikeudelliset eläkelaitokset. -> Julkinen hallintotehtävä annettiin siis lailla yksityisen tahon hoidettavaksi
- Työeläkelainsäädännön kehittäminen on tehty alusta alkaen kolmikantaisesti eli yhdessä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen sekä valtion kesken.
- Työeläkejärjestelmän rahoittajia ovat työnantajat ja työntekijät.

Työeläketurva on osa sosiaaliturvaa ja eläketurva on toteutettu sosiaalivakuutuksella

- Sosiaaliturvalla on tarkoitus turvata yksittäisten ihmisten toimeentuloa julkisen vallan toimesta.
- Perustuslain 19 §:n 2 momentti:

*Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, **työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana** sekä lapsen syntymän ja **huoltajan menetyksen** perusteella*
- Sosiaalivakuutuksella tarkoitetaan lakisääteisesti järjestettyä pakollista vakuutusta edellä mainittujen riskien varalta.
- Sosiaalivakuutuksen etuuksia maksetaan yleensä silloin, kun ansiotyön tekeminen ei ole mahdollista syytä tai toisesta.
- Sosiaalivakuutuksen rahoitus perustuu pakollisiin veroluonteisiin maksuihin.

Sosiaalivakuutus

Sairaus-
vakuutus

Tapaturma-
vakuutus

Eläke-
vakuutus

Työntekijöiden
ryhmähenki-
vakuutus

Työttömyys-
vakuutus

Työeläke

Kansaneläke

Sosiaalivakuutuksen periaatteita

- **Lakisääteisyys:** *Etuuksista ja etuusjärjestelmästä säädetään lailla.*
- *Vakuutuksenottajien ja vakuutettujen* **yhdenvertaisuus:** *Lain velvoitteista ei voi yksipuolisesti tai sopimukselle eläkelaitoksen kanssa irrottautua. Kenellekään ei voi antaa erityisetuja, joita laki ei tunne.*
- **Solidaarisuus:** *Kaikki työntekijät, työntekijät ja yrittäjät osallistuvat vakuutusmaksujen maksamiseen (riippumatta siitä, haluavatko he sitä vai eivät). Siten myös turva on kaikilla riskin todennäköisyydestä riippumatta.*
- **Yhteisvastuu:** *Koska kysymys on ansiotyön tekemiseen sidotusta velvollisuudesta, työeläkevakuutusmaksujen maksajat ovat viime kädessä yhteisvastuussa eläkkeiden rahoituksesta.*

Työeläkevakuutus

- Kuten muutkin vakuutukset vakuutusturvaa saa ennalta arvaamattomien riskien varalta, jotka voivat kohdata ketä tahansa.
- Yksilön elämänkaaren näkökulmasta työkyvyttömyys ja erityisesti pitkä elämä ovat kaikkein suurimpia riskejä.
- Kysymys on siten vakuutettujen (yksilöiden) näkökulmasta "riski"vakuutuksesta; ei säästämisestä tai sijoittamisesta.
- Sosiaalivakuutus antaa yksilöllisistä ominaisuuksista riippumatta periaatteessa saman turvan, kenenkään tarpeita ei tarvitse ennakolta arvioida, eikä riskinvalinta esimerkiksi työkyvyn perusteella ole sallittua.
- Vaikka maksujen ja eläkkeiden suuruuden välillä on yhteys, tarkoituksena ei siten ole se, että kukin (edes ryhmä) saa tarkalleen sen, minkä on maksanut.
- Vakuutukseen liittyvä ennakoimattomuus tasaa riskejä/jakaa tuloja uudelleen.

Työeläkelaitosten tehtävä / tarkoitus

- Työeläkevakuutusyhtiön tehtävänä on harjoittaa *"sosiaaliturvaan kuuluvaa lakisääteistä eläkevakuutusliikettä hoitamalla lakisääteisen eläketurvan toimeenpanoa ja yhtiölle tätä varten kertyviä varoja vakuutusten käsittämät edut turvaavalla tavalla"* (TVYL 2 §).
- Vrt. osakeyhtiölain mukaan *"Yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin."*
- Vakuutusten käsittämällä eduilla tarkoitetaan vakuutettujen samaa eläketurvaa. Siten kaiken toiminnan tulee tähdätä siihen, että vakuutettu saa hänelle lain mukaan kuuluvan eläketurvan.

Sosiaalivakuutuksellisen luonteen vaikutus laitosten toimintaan

- *Vakuutustuote on laissa määritelty, joten eläkelaitoksilta puuttuu suurin osa elinkeinon harjoittamisen "vapauteen" liittyvistä keinoista tehdä tuotekehitystä, kilpailla hinnalla, räätälöidä vakuutusturvaa tai palvelua asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan, tehdä riskinvalinta, tehdä asiavalintaa jne.*
- *Ero muuhun elinkeinotoimintaan on hyvin merkittävä, eikä muussa elinkeinotoiminnassa saatuja malleja ja "oppeja" voida useinkaan soveltaa siihen.*
- *Näistä rajoitteista johtuen kilpailun piiriin kuuluva tai sellaiseksi toisinaan luultu alue on joskus saanut ylikorostuneen aseman ja sitä kautta voi syntyä tarpeettomia jännitteitä ja jopa toiminnan perustarkoituksen näkökulmasta ristiriitaisia pyrkimyksiä.*

Työeläkelaitosten yhteisöoikeudellisessa luonteessa on eroja

- Työeläkelaitos voi olla yhteisömuodoltaan:
  - Vakuutusyhtiö
  - Eläkesäätiö
  - Eläkekassa (joko työntajien perustamia tai lakiin perustuva (MEK)
  - Viranomainen (Keva)
  - Muu lailla perustettu yksityinen eläkelaitos (Mela)
- Edellä mainitusta johtuen eläkelaitoksen hallintoa koskevassa sääntelyssä on jonkin verran eroja.
- Sosiaaliturvan luonteeseen sopii, että eläkelaitosten yhteistoiminnastakin on säädetty laissa. Laskuperusteiden laatimiseksi eläkelaitokset on velvoitettu yhteistyöhön.
- Eläketurvakeskus on työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteiselin, joka on perustettu lailla.

Eläkelaitosmuodon vaikutus toimintaan

- Eläkelaitosmuodolla on vaikutusta muun muassa:
  - Rahoitukseen ja sitä kautta siihen, onko eläkelaitoksella merkittävää sijoitustoimintaa
  - Eläkelaitoksen "omistajan/osakkaan" vastuuseen (eläkesätiön kohdalla vastuu suurin)
  - Eläkelaitoksen kilpailuasemaan (esim. Keva on viranomainen, MEK:llä on monopoli, eläkesätiö ei kilpaile eläkevakuutusmarkkinoilla jne.).
- Eläkelaitos hoitaa yhteisömuodosta riippumatta julkista hallintotehtävää perustuslain 124 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Eläkelaitosten asema ja tehtävät suhteessa vakuutettuihin ja eläkkeensaajiin siten sama.

Hallinnon vastuu

- Hallinnolla (hallitus, toimitusjohtaja, muu toimiva johto) on vastuu "valvoa" koko yhtiön toimintaa, minkä vuoksi hallinnon päätöksenteon hajauttamisen alaspäin ja raportoinnin tulee olla tasapainossa.
- Eläkelaitoksia koskevissa laeissa on säännökset hallinnon vahingonkorvausvastuusta.
- Hallinnon jäsenten vastuu voi syntyä aktiivisen toiminnan (päätösten) tai toimimatta jäämisen (laiminlyönnit) johdosta.

Työeläkevakuuttaja

1. Voi kehittää uudenlaisia vakuutus tuotteita
2. Antaa hinnanalennuksia hyvälle asiakkaille
3. Voi toimia yhteistyössä toisten eläkelaitosten kanssa

Työeläkevakuutustoiminnan sääntely

- Toiminta on tarkkaan säänneltyä:
  - etuuslait
  - laitosmuotoja koskevat lait
  - vakavaraisuussääntely
- Kuitenkin myös laskuperusteilla on merkittävä asema. Laskuperusteiden vahvistamista hakevat työeläkelaitokset yhdessä.
- Sääntely on kansallista. Työeläkejärjestelmällä on erityinen EU-oikeudellinen asema.

Työeläkerahastot ovat osa julkista taloutta

- Julkisen talouden muodostavat julkisyhteisöt, joihin kuuluvat mm. valtio, kunnat ja kuntayhtymät, Ahvenanmaan maakunta sekä lakisääteiset työeläkeyhtiöt ja -laitokset ja muut sosiaaliturvarahastot.
- Työeläketurvan sisältö ei kuulu EU:n toimivaltaan, mutta myös työeläkkeet kuuluvat EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen piiriin.
- Vaikka EU:n lainsäädännön toimivalta ei suoraan ulotu lakisääteisen sosiaaliturvaeläkkeen järjestämiseen, EU:lla on talouskoordinaation kautta mahdollisuus ohjata jäsenvaltioita eläkeuudistuksiin.

Työmarkkinajärjestöjen rooli

- Työmarkkinajärjestöillä on edustus työeläkelaitosten hallinnossa.
- Työnantajat ja työntekijät rahoittavat kokonaisuudessaan työeläkejärjestelmän etuudet.
- Työmarkkinajärjestöillä on myös keskeinen rooli järjestelmän kehittämisessä
- Työeläkkeitä ja työeläkejärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan kolmikantaisissa työryhmissä.

Yrittäjän eläkejärjestelmän erityispiirteet

- Valtio rahoittaa sen osan yrittäjien eläkkeistä, johon vakuutusmaksut ei riitä
- Yrittäjien eläkejärjestelmä on jakojärjestelmä eli eläkkeitä ei rahastoida
- Valtio kustantaa myös yrittäjien eläkejärjestelmän toimeenpanon

Kiitos

